

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

_____ Олександр ГОЛОВКО
« _____ » _____ 2024 р.

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО
ЕКЗАМЕНУ ЗА ФАХОМ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»**

для студентів спеціальності 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії,
освітньої програми

"Міжнародні відносини та регіональні студії"
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(денна форми навчання)

Затверджено
на засіданні кафедри
туристичного бізнесу
та країнознавства

протокол № 12 від 19.02.2024 р.

Затверджено
науково-методичною комісією
факультету міжнародних
економічних відносин та
туристичного бізнесу

протокол № 9 від 20.02.2024 р.

Затверджено
на засіданні Вченої ради факультету
міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

протокол № 12 від 22.02.2024р.

Харків – 2024

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД
Сертифікат 7AFDA007001
Підписувач ГОЛОВКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
Дійсний з 01.09.2022 13:31:33 по 31.08.2024 23:59:59

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

4002-15 від 23.02.2024

Програма комплексного атестаційного екзамену за фахом «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» для студентів спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, освітньої програми "Міжнародні відносини та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (денна форми навчання)

Укладачі:

Парфіненко Анатолій Юрійович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу.

Лиман Сергій Іванович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу.

Панасенко Ганна Сергіївна – кандидат політичних наук, доцентка, доцентка кафедри туристичного бізнесу та країнознавства факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу.

Онацький Максим Юрійович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу.

Мета комплексного атестаційного екзамену за фахом — визначення рівня підготовленості студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Міжнародні відносини та регіональні студії».

Характеристика змісту програми. Програма атестаційного екзамену спирається на освітньо-професійну програму підготовки бакалавра з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Загальні положення

Професійні компетенції фахівців бакалаврського рівня підготовки за освітньою програмою «Міжнародні відносини та регіональні студії»

Загальні компетентності:

ЗК1. Знання та розуміння предметної області спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та професійної діяльності за фахом.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності.

Спеціальні компетентності:

СК1. Знання про природу, динаміку, принципи організації та історичні тенденції розвитку міжнародних відносин.

СК2. Здатність розуміти міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному. СК3. Знання про стан досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Знання про природу, джерела та інститути зовнішньої політики держави.

СК7. Знання засад дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування (в тому числі іноземними мовами).

СК8. Розуміння характеристик розвитку країн та регіонів світу, особливостей та закономірностей глобальних та міжнародних інтеграційних процесів, включаючи процеси європейської та євроатлантичної інтеграції.

Програмні результати навчання:

РН1. Демонструвати знання, набуті у процесі навчання, щодо природи, еволюції, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також про природу та джерела зовнішньої політики держав і діяльність інших учасників міжнародних відносин.

РН2. Демонструвати знання про природу та механізми міжнародних комунікацій.

РН3. Демонструвати знання про природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

РН5. Розуміти процес опису та оцінювання міжнародної ситуації, використання різних джерел інформації про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

РН6. Розуміти принципи використання теоретичних знань з міжнародних відносин, зовнішньої політики, міжнародної безпеки та конфліктів, міжнародної регіоналістики при вирішенні практичних завдань.

РН7. Збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав.

РН8. Визначати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні, юридичні, економічні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобальних процесів.

PH9. Проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів.

PH10. Аналізувати та оцінювати концептуальні підходи до вирішення проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики.

PH13. Оцінювати події міжнародного життя, процеси в сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних системах.

PH14. Здійснювати діяльність у дипломатичній та інших суміжних до міжнародного співробітництва сферах.

PH15. Здійснювати самостійні індивідуальні та групові дослідження в сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, регіонознавства та міжнародних комунікацій, готувати та оприлюднювати звіти про результати досліджень.

PH17. Вести ділові бесіди у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики.

PH18. Брати участь у фахових дискусіях із проблем міжнародних відносин, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій, поважати опонентів і їхню точку зору.

PH19. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері міжнародних відносин.

Порядок створення, організації та роботи екзаменаційної комісії регламентується «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії для атестації здобувачів вищої освіти, які отримують ступінь бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, спеціаліста, магістра) в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна» (№ 0202-1/146 від 18.04.2017 р.), «Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (редакція 2023 року).

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПИСЬМОВИХ ВІДПОВІДЕЙ НА
КОМПЛЕКСНИЙ АТЕСТАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН
ЗА ФАХОМ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»**

Час виконання – 90 хвилин

***УВАГА!** У разі використання заборонених джерел студент на вимогу члена екзаменаційної комісії одержує загальну нульову оцінку.*

Кожен білет складається з двох теоретичних питань, що передбачають розгорнуту відповідь, а також 40 тестових питань з однією правильною відповіддю.

За підсумками екзамену студент може набрати від 0 до 100 балів включно.

Складова екзаменаційного білету	Максимальна кількість балів
Теоретичне питання 1	10
Теоретичне питання 2	10
Тести (40)	80 (2 бали за кожну вірну відповідь)

Шкала оцінювання

Набрана сума балів зі 100-бальної шкали оцінювання переводиться в 4-х рівневу в такий спосіб:

Сума балів за всі види завдань	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання	
Максимально нараховані бали	Параметри оцінювання
До 10	розгорнута, максимально повна відповідь, відсутні граматичні та лексичні помилки.
До 8	розгорнута повна відповідь, в якій бракує деякої інформації яка, проте, не має ключового значення, відсутні граматичні та лексичні помилки.
До 6	повна відповідь, в якій бракує деякої інформації яка, проте, не має ключового значення, наявні деякі граматичні та лексичні помилки.
До 4	відповідь в достатньому обсязі, допускається опущення певної частини інформації; наявні граматичні та лексичні помилки.
До 2	відповідь в мінімальному припустимому або в недостатньому обсязі, значна частина інформації пропущена або перекручена чи спотворена, наявні граматичні та лексичні помилки.

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ЗА ФАХОМ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»

Завдання для комплексного атестаційного екзамену оформлюється у вигляді білетів із тестовими завданнями та теоретичними питаннями, що передбачають розгорнуту відповідь з наступних дисциплін:

Дисципліна 1: МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО
(теоретичні питання, що передбачають розгорнуту відповідь)

Тематичний план дисципліни «Міжнародне регіоназнавство» складається з чотирьох розділів, кожен з яких об'єднує у собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, що логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Історія формування пострадянського простору. Республіка Білорусь та Республіка Молдова – особливості історичного розвитку та переходу до ринку в сучасних умовах. Прибалтійські республіки – історія та розвиток в умовах незалежності. Республіка Узбекистан: особливості історичного та соціально-економічного розвитку. Республіка Казахстан та Республіка Киргизстан: особливості історичного розвитку та соціально-економічної модернізації в пострадянський період. Республіка Таджикистан та Республіка Туркменістан – трансформація соціально-економічної моделі та політичної системи в умовах незалежності. Закавказзя: країнознавча характеристика регіону.

Країни Західної Європи: особливості політичного та соціально-економічного розвитку. Країни Центральної та Південно-Східної Європи – трансформація економічної та політичної систем у 1990-х – на початку 2000-х рр. Північна Європа: країнознавча характеристика регіону. Південна Європа: історія та особливості розвитку на сучасному етапі. США та Канада: особливості історичного та соціально-економічного розвитку.

Крах колоніальної системи і формування сучасної політичної карти Азії і Африки. Місце і роль країн Азії і Африки у сучасному світі. Загальні особливості політичного та соціально-економічного розвитку країн Сходу. Країни Східної Азії: демографічна та етноконфесійна ситуація. Китай на шляху до сучасної моделі розвитку. КНР в епоху сучасної економічної реформи. Досягнення і проблеми сучасного Китаю. Особливості суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку Тайваню. Японія: особливості та основні етапи історичного розвитку. Трансформація соціально-економічної моделі та політичної системи Японії після Другої світової війни. Місце і роль Японії у світовій економіці і політиці. Особливості політичного та соціально-економічного розвитку КНДР і РК. Сучасні проблеми Корейського півострову, спроби міжкорейського діалогу. Країни Південно-Східної Азії (ПСА): загальна характеристика регіону, демографічна та етноконфесійна ситуація. Особливості історичного розвитку та соціально-економічної модернізації країн ПСА, феномен азіатських «тигрів» та «драконів». Країни Південної Азії: загальна характеристика регіону, демографічна та етноконфесійна ситуація. Індія: особливості та основні етапи історичного розвитку. Особливості соціально-економічного розвитку і формування політико-правової системи Республіки Індія. Місце Індії у світовій економіці і політиці. Актуальні проблеми сучасної Індії. Пакистан: особливості державотворення. Центральна та Західна Азія: формування сучасної політичної карти. Особливості та основні етапи історичного розвитку Ірану. Туреччина: особливості державотворення та основні етапи історичного розвитку. Трансформація соціально-економічної моделі та політичної системи Турецької Республіки. Особливості державно-політичного розвитку арабських країн. «Арабська весна» та її геополітичні наслідки.

Деколонізація і формування політичної карти постколоніальної Африки. Країни Тропічної та Південної Африки: загальна характеристика

регіону, демографічна та етноконфесійна ситуація. Сучасні проблеми Африки.

Латинська Америка як країнознавчий регіон. Мексика й країни Центральної Америки. Країни карибського басейну. Ла-Платські країни. Андські країни.

Дисципліна 2: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА (тестові завдання)

Сутність та поняття міжнародних відносин і світової політики. Проблеми міжнародних відносин та світової політики в історії соціально-політичної думки. Система міжнародних відносин: поняття, види. Повоєнне врегулювання. Формування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин та початок «Холодної війни» (1945–1953 рр.). Головні тенденції розвитку міжнародних відносин в роки відлиги у міжнародних відносинах (1954–1959). Воєнно-блокове будівництво. Загострення міжнародних відносин у 1960–1969 рр. та гонка озброєнь. Передумови та становлення політики «детанту» (розрядки міжнародної напруги) у 1969–1975 рр. Міжнародні протиріччя та криза «детанту» (друга половина 1970-х рр.). Поновлення біполярної конфронтації (перша половина 1980-х ст.). Розпад Ялтинсько-Потсдамської системи та крах біполярної структури (кінець 1980-х – початок 1990-х рр.). Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст. Міжнародні відносини в Азії та АТР у другій половині ХХ ст. Процеси європейської інтеграції у другій половині ХХ ст. Центрально-Східна Європа в міжнародних відносин та світовій політиці у другій половині ХХ ст. Регіональні системи міжнародних відносин Азії, Африки, Америки (друга половина ХХ ст.). Основні параметри сучасної постбіполярної системи міжнародних відносин (кінець ХХ – початок ХХІ ст. Європа у системі міжнародних відносин на початку ХХІ ст. Особливості розвитку сучасних регіональних систем міжнародних відносин Азії та Африки. Зовнішня політика США, Канади та американська

система міжнародних відносин на початку ХХІ ст. Міжнародні відносини на пострадянському просторі. Україна у світовій політиці та системі міжнародних відносин. Війна РФ проти України як виклик міжнародній безпеці та сучасному світовому порядку. Провал планів країни-агресора по захопленню території України.

Дисципліна 3: ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ (тестові завдання)

Світова політика як складна і суперечлива система міжнародних відносин та процес їх урегулювання. Етапи розвитку світової політичної системи. Сутність, структура, функції політичної системи суспільства, основні теорії і моделі політичних систем. Класифікація функцій політичних систем за Г. Алмондом, Дж. Пауеллом та Ч. Ендрейном.

Сучасні теорії політичних систем. Динамічна рівновага політичних систем за Г. Спіро.

Критерії типології політичних систем. Типологія систем правління Т.Гоббса, Ш-Л. Монтеск'є, М.Вебера. Основні типи систем Ж. Бонделя. Традиційні і модернізовані політичні системи. Класифікація за змістом і формою правління. Моделі та типи політичних систем (Д.Істон, Г.Алмонд, К.Дойч, Т.Парсонс).

Політичний режим як механізм функціонування політичної системи суспільства Основні параметри політичного режиму. Різноманітність підходів щодо типологізації політичних режимів. Взаємозв'язок політичного режиму з громадянським суспільством.

Теорія політичної модернізації. Найбільш відомі сучасні представники теорії політичної модернізації: Г. Алмонд, Д. Аптер, С. Блек, Л. Біндер, С. Верба, Д. Коу- Елман, Л. Пай, Д. Лапаламбара, С. Хантінгтон, В. Цапф, С. Ейзенштадт.

Основні групи протиріч політичної модернізації. Феномен інформатизації світового розвитку. Міжнародний інформаційний потенціал

та політичні системи. Інформаційне середовище і морально-психологічний стан суспільства.

Політичні рішення: суть, технології прийняття і впровадження. Суть і види політичних рішень. Фази управлінського циклу в політиці.

Сутність політичних змін. Стабільність і кризи в соціально-політичному розвитку. Основні підходи щодо визначення природи політичних змін (Р. Арон, Р. Даль, Б. Рассет, С. Ліпсет С. Хантінгтон.). Типологія політичних криз. Основні положення сучасної теорії конфлікту (Л. Козер, Дж. Рекс, Р. Дарендорф, Дж. Бертон, Г. Зіммель та ін.). Сутність політичного конфлікту: форми, моделі, типи і функції. Шляхи і способи розв'язання політичних конфліктів. Кризи і конфлікти в політичному розвитку.

Політична свідомість як форма відображення політичного буття: її рівні і види. Політична свідомість і політична воля. Авторитарна і демократична свідомість. Поняття, структура, функції, типи політичної культури. Проблеми формування української політичної культури. Стан політичної культури в Україні та світі. Співвідношення політичної свідомості і політичної культури.

Поняття політичної ідеології, її сутнісні риси, рівні та функції, підходи до її походження і суспільної ролі. Світові ідеології та їх види. Природа і сутність, функції політичного лідерства. Основні теорії еліт. Політична еліта сучасної України, особливості її формування.

Становлення та сучасний стан політичної системи США. Характерні особливості сучасної політичної системи США. Становлення політичних систем Європи. Характеристика сучасного стану владних відносин, особливостей політичної свідомості та рівня політичної культури країн Європи. Роль та значення глави держави у країнах Європи. Вплив виборчих систем на політичні системи європейських країн. Особливості політичних систем країн Євросоюзу. Типології політичних режимів й різновиди сучасних

політичних режимів. Вплив фінансово-економічної кризи на політичний розвиток в країнах ЄС.

Аналіз політичного світу на Сході: загальні закономірності і особливе. Основні риси і особливості функціонування політичних систем арабських країн. Політичні системи монархій Аравійського півострова. Політичні системи країн Північної Африки і Великого Близького Сходу.

Формування й еволюція політичних систем країн Тропічної й Південної Африки. Суспільно-політична орієнтація нових незалежних держав «на південь від Сахари». Крах політики «соціалістичної орієнтації» після холодної війни й труднощі лібералізації країн Тропічної Африки. Політична модернізація в капіталістичних державах регіону. Система апартеїду й особливості демократичного транзиту в Південно-Африканській Республіці. Державний лад і устрій ПАР.

Політичні системи республік Латинської Америки: теорія й практика «Суперпрезидентська» республіка. Становлення судової системи країн Латинської Америки. Військово-диктаторські режими в країнах Латинської Америки та їхні політичні наслідки. Утвердження системи представницької демократії після завершення холодної війни. Формування багатопартійності.

Дисципліна 4: «ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

(тестові завдання)

Типологія та періодизація історії міжнародних відносин. Особливості міждержавних відносин на стародавньому Сході. Виникнення дипломатії. Форми міжнародних зв'язків у Давній Греції. Особливості давньоримської дипломатії. Зовнішня політика Римської республіки. Зовнішня політика Римської імперії.

Падіння Західної Римської імперії та утворення варварських держав. Особливості міждержавних відносин у добу раннього Середньовіччя. Утворення та розпад Франкської імперії. Зовнішня політика Візантійської імперії у IV- XI ст. Дипломатія Київської Русі. Арабські завоювання та

створення Арабського халіфату. Загальна характеристика змін у міжнародних відносинах держав середньовічній Європи у XI–XV ст. Хрестові походи. Столітня війна та її міжнародні наслідки. Міжнародне становище Галицько-Волинської держави і Південно-Східної Русі. Зовнішня політика країн Близького Сходу у XI–XV ст. Завоювання турків-османів та загибель Візантії. Зовнішня політика середньовічної Індії та Китаю.

Особливості міжнародних відносин в Європі у Ранній Новий час (кінець XV – перша половина XVII ст). Передумови, хід та наслідки Тридцятилітньої війни. Країни Сходу у міждержавних відносинах в кінці XV – першій половині XVII ст.

Головні принципи Вестфальської системи міжнародних відносин. Національно-визвольна війна українського народу під керівництвом Б. Хмельницького. Дипломатія Козацької держави. Війни за гегемонію в Європі в другій половині XVII–XVIII ст. Міжнародні відносини під час боротьби північноамериканських колоній Англії за незалежність. Створення США. Міжнародні відносини під час Великої Французької революції. Наполеонівські війни.

Віденський конгрес 1814–1815 рр. та формування Віденської системи міжнародних відносин. Міжнародні відносини в 1815–1870 рр. Франко-пруська війна та об'єднання Німеччини. Постфранкфуртський порядок. Колоніальна політика європейських країн у XIX ст. та зростання колоніальних і континентальних протиріч. Причини та міжнародні наслідки створення Троїстого Союзу і Антанти. Міжнародні відносини напередодні Першої світової війни. Причини та початок Першої світової війни. Военні дії в 1915–1917 рр. Брестський мирний договір. «14 пунктів» В. Вільсона. Военні дії у 1918 р. Закінчення та підсумки Першої світової війни.

Міжнародні відносини у 1918–1929 рр. Створення Версальсько-Вашингтонської системи. Міжнародні відносини у 1929–1939 рр. Крах Версальсько-Вашингтонської системи. Причини та початок Другої світової війни. Радянсько-німецькі стосунки у 1939–1941 рр. Напад Німеччини та її

сателітів на СРСР. Особливості формування та діяльність антигітлерівської коаліції. Вплив перемог радянських військ та західних союзників на дипломатичні дії країн антигітлерівської коаліції. Рішення Тегеранської та Ялтинської конференцій. Поразка і капітуляція Німеччини. Конференції у Сан-Франциско та Потсдамі. Поразка і капітуляція Японії. Головні підсумки Другої світової війни.

Дисципліна 5: ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА (тестові завдання)

Дипломатія та дипломатичні відносини: системні поняття. Офіційні та неофіційні види дипломатії. Історичні типи дипломатії: загальна характеристика. Становлення української дипломатичної служби. Основні засади сучасної української дипломатії. Дипломатична служба: системні поняття. Функції та завдання дипломатичної служби. Дипломатичні ранги та дипломатичні посади. Привілеї і імунітети в дипломатичній службі. Дипломатичні посади й ранги. Проходження дипломатичної служби. Консульська служба – системні поняття. Встановлення і засоби здійснення консульських зносин. Консульські функції. Класи і старшинство голів консульських установ. Консульські привілеї та імунітети.

Поняття дипломатичного представництва та його види. Основні напрями й форми роботи дипломатичного представництва. Дипломатична мова та дипломатичне листування. Класифікація дипломатичних документів. Характеристика основних груп дипломатичних документів. Підготовка і проведення міжнародних переговорів: функції, основні етапи. Поняття «дипломатичний корпус», його функції та склад. Протокольне визначення старшинства та порядок акредитації дипломатичного корпусу. Дуайен, його статут та функції. Міжнародна ввічливість – *comitas gentium*: поняття і основна характеристика.

Поняття міжнародної цивільної служби (МЦС), система МЦС та її особливості. Дипломатичні служби Великобританії та Франції.

Дипломатичні служби Німеччини, Італії, Іспанії. Дипломатична служба Ватикану. Нова Європейська дипломатична служба (European External Action Service (EEAS) та її характеристика. Дипломатичні служби США, Канади, Австралії та Латинської Америки. Особливості дипломатичних служб країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Радянська модель дипломатичної служби.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Балтії в пострадянський період.
2. Пострадянські країни Центральної Азії: трансформаційні процеси в регіоні.
3. Геополітична роль та місце Узбекистану в центральноазіатському регіоні.
4. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Казахстану в радянський період.
5. Перехід до ринкової економіки та особливості соціально-економічного розвитку Казахстану після здобуття незалежності.
6. Туркменістан: особливості зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного співробітництва республіки в період незалежності.
7. Закавказзя: етнонаціональна характеристика регіону. Лінії міжетнічних зіткнень.
8. Реформи у Грузії за часів президента М. Саакашвілі та їх наслідки.
9. Закавказький регіон та формування транзитних маршрутів енергоносіїв до Європи.
10. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Азербайджану в пострадянський період.
11. Геополітичне становище та зовнішня політика Вірменії в умовах незалежності.
12. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Німеччини у другій пол. XX – на початку XXI ст.
13. Об'єднання Німеччини у 1989 – 1990 рр. та його наслідки для країн Європи.
14. Франція: соціально-економічний розвиток та політичні процеси в країні в другій половині XX – на початку XXI ст.
15. Особливості Центральної Європи як регіону.
16. Державно-політичний устрій США та його специфіка.
17. США: особливості історичного та соціально-економічного розвитку країни.
18. Крах колоніальної системи і формування сучасної політичної карти Азії і Африки.

19. Місце і роль країн Азії і Африки у сучасному світі.
20. Китай на шляху до сучасної моделі розвитку.
21. Китай в епоху реформ. «Ринковий соціалізм» і особливості сучасної модернізації КНР.
22. Особливості суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку Тайваню у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.
23. Японія: особливості та основні етапи політичного розвитку.
24. Японія: трансформація соціально-економічної моделі та політичної системи після Другої світової війни.
25. Особливості політичного та соціально-економічного розвитку КНДР і Республіки Корея.
26. Сучасні проблеми Корейського півострову, спроби міжкорейського діалогу.
27. Країни Південно-Східної Азії: загальна характеристика регіону, демографічна та етноконфесійна ситуація.
28. Особливості історичного розвитку та соціально-економічної модернізації країн ПСА. Феномен азіатських «тигрів» та «драконів».
29. Інтеграційні процеси у Південно-Східній Азії. Утворення та діяльність АСЕАН.
30. Країни Південної Азії: загальна характеристика регіону, демографічна та етноконфесійна ситуація.
31. Республіка Індія: особливості соціально-економічного розвитку і формування політико-правової системи.
32. Центральна та Західна Азія: формування сучасної політичної карти.
33. Туреччина: особливості державотворення та основні етапи історичного розвитку.
34. Трансформація соціально-економічної моделі та політичної системи Турецької Республіки.
35. Особливості державно-політичного розвитку арабських країн. «Арабська весна» та її геополітичні наслідки.
36. Деколонізація і формування політичної карти постколоніальної Африки.
37. Країни Тропічної та Південної Африки: загальна характеристика регіону, демографічна та етноконфесійна ситуація.
38. Сучасні проблеми Африки.
39. Сутність та поняття міжнародних відносин і світової політики.
40. Проблеми міжнародних відносин та світової політики в історії соціально-політичної думки.
41. Повоєнне врегулювання. Формування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин та початок «Холодної війни» (1945–1953 рр.).
42. Головні тенденції розвитку міжнародних відносин в роки відлиги у міжнародних відносинах (1954–1959). Воєнно-блокове будівництво.
43. Загострення міжнародних відносин у 1960-1969 рр. та гонка озброєнь.
44. Передумови та становлення політики «детанту» (розрядки міжнародної напруги) у 1969–1975 рр.
45. Міжнародні протиріччя та криза «детанту» (друга половина 1970-х рр.).

46. Поновлення біполярної конфронтації (перша половина 1980-х ст.).
47. Розпад Ялтинсько-Потсдамської системи та крах біполярної структури (кінець 1980-х – початок 1990-х рр.).
48. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст.
49. Міжнародні відносини в Азії та АТР у другій половині ХХ ст.
50. Процеси європейської інтеграції у другій половині ХХ ст.
51. Центрально-Східна Європа в міжнародних відносинах та світовій політиці у другій половині ХХ ст.
52. Регіональні системи міжнародних відносин Азії, Африки, Америки (друга половина ХХ ст.).
53. Основні параметри сучасної постбіполярної системи міжнародних відносин (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).
54. Європа у системі міжнародних відносин на початку ХХІ ст.
55. Особливості розвитку сучасних регіональних систем міжнародних відносин Азії та Африки.
56. Зовнішня політика США, Канади та американська система міжнародних відносин на початку ХХІ ст.
57. Міжнародні відносини на пострадянському просторі.
58. Україна у світовій політиці та системі міжнародних відносин. Війна РФ проти України як виклик міжнародній безпеці та сучасному світовому порядку.
59. Політичний розвиток: поняття та критерії.
60. Політична система: суть, структура та функції.
61. Етапи становлення теорії політичного розвитку.
62. Теоретичні підходи до аналізу політичних систем/
63. Типологія політичних систем.
64. Поняття політичного режиму як складової політичної системи.
65. Політична модернізація: її закономірності, критерії та типи.
66. Інформаційна основа існування політичних систем.
67. Політична діяльність як рушійна сила політичного процесу.
68. Політичне рішення та стадії його підготовки.
69. Політичний розвиток: стабільність і конфлікти.
70. Політичні зміни як фактор суспільного розвитку.
71. Політичні конфлікти.
72. Політична свідомість та політична культура.
73. Особливості політичних систем і політичного розвитку країн Сходу.
74. Формування й еволюція політичного розвитку та політичних систем країн Тропічної й Південної Африки.
75. Політичні системи республік Латинської Америки.
76. Політичний розвиток України і духовне життя суспільства.
77. Основні напрямки, особливості та проблеми розвитку політичної системи України.
78. Сучасний стан політичної системи України.
79. Типологія та періодизація міжнародних відносин.

80. Особливості міждержавних відносин на стародавньому Сході. Виникнення дипломатії.
81. Форми міжнародних зв'язків у Давній Греції.
82. Особливості давньоримської дипломатії. Зовнішня політика Римської республіки.
83. Зовнішня політика Римської імперії.
84. Падіння Західної Римської імперії та утворення варварських держав.
85. Особливості міждержавних відносин у добу раннього Середньовіччя.
86. Утворення та розпад Франкської імперії.
87. Зовнішня політика Візантійської імперії у IV- XI ст.
88. Дипломатія Київської Русі.
89. Арабські завоювання та створення Арабського халіфату.
90. Загальна характеристика змін у міжнародних відносинах держав середньовічній Європи у XI-XV ст.
91. Хрестові походи.
92. Столітня війна та її міжнародні наслідки.
93. Міжнародне становище Галицько-Волинської держави і Південно-Східної Русі.
94. Зовнішня політика країн Близького Сходу у XI-XV ст. Завоювання турків-османів та загибель Візантії.
95. Зовнішня політика середньовічної Індії та Китаю.
96. Особливості міжнародних відносин в Європі у Ранній Новий час (кінець XV – перша половина XVII ст).
97. Передумови, хід та наслідки Тридцятилітньої війни.
98. Країни Сходу у міждержавних відносинах в кінці XV – першій половині XVII ст.
99. Головні принципи Вестфальської системи міжнародних відносин.
100. Національно-визвольна війна українського народу під керівництвом Б. Хмельницького. Дипломатія Козацької держави.
101. Війни за гегемонію в Європі в другій половині XVII- XVIII ст.
102. Міжнародні відносини під час боротьби північноамериканських колоній Англії за незалежність. Створення США.
103. Міжнародні відносини під час Великої Французької революції. Та Наполеонівських війн.
104. Віденський конгрес 1814-1815 рр. Формування Віденської системи міжнародних відносин.
105. Міжнародні відносини в 1815-1870 рр.
106. Франко-пруська війна та об'єднання Німеччини. Постфранкфуртський порядок.
107. Колоніальна політика європейських країн у XIX ст. та зростання колоніальних і континентальних протиріч.
108. Причини та міжнародні наслідки створення Троїстого Союзу і Антанти.
109. Причини та початок Першої світової війни.
110. Воєнні дії в 1915-1917 рр.

111. Брестський мирний договір. «14 пунктів» В. Вільсона.
112. Воєнні дії у 1918 р. Закінчення та підсумки Першої світової війни.
113. Міжнародні відносини у 1918-1929 рр. Створення Версальсько-Вашингтонської системи.
114. Міжнародні відносини у 1929-1939 рр. Крах Версальсько-Вашингтонської системи.
115. Причини та початок Другої світової війни. Радянсько-німецькі стосунки у 1939-1941 рр.
116. Напад Німеччини та її сателітів на СРСР. Особливості формування та діяльність антигітлерівської коаліції.
117. Вплив перемог радянських військ та західних союзників на дипломатичні дії країн антигітлерівської коаліції. Рішення Тегеранської та Ялтинської конференцій.
118. Поразка і капітуляція Німеччини. Конференції у Сан-Франциско та Потсдамі.
119. Поразка і капітуляція Японії. Головні підсумки Другої світової війни.
120. Дипломатія та дипломатичні відносини: системні поняття.
121. Принципи та завдання дипломатії, її особливості та завдання.
122. Форми і методи дипломатії.
123. Офіційні та неофіційні види дипломатії.
124. Парадипломатія як особливий вид дипломатії.
125. Неофіційні види дипломатії.
126. Багатостороння дипломатія і дипломатія ad hoc.
127. Грецький тип дипломатії як історичний тип дипломатії та грецька система дипломатичних відносин.
128. Римська та візантійська епоха в історії дипломатії.
129. Італійська дипломатична система.
130. Французький метод та стиль дипломатії.
131. Характерні риси та фактори переходу від старої до нової дипломатії.
132. Історичні корені української дипломатії.
133. Основні засади сучасної української дипломатії.
134. Дипломатична служба: системні поняття.
135. Система органів, структура й особливості дипломатичної служби.
136. Віденська конвенція про дипломатичні відносини (1961).
137. Функції та завдання дипломатичної служби. Закон України «Про дипломатичну службу» (2018).
138. Дипломатичні ранги та дипломатичні посади.
139. Привілеї і імунітети в дипломатичній службі.
140. Консульська служба: системні поняття.
141. Віденська конвенція (1963) про консульські зносини.
142. Консульські привілеї та імунітети.
143. Функції дипломатичного представництва та його статус: види, структура.
144. Основні напрями й форми роботи дипломатичного представництва.
145. Дипломатична мова та дипломатичне листування.

146. Характеристика основних груп дипломатичних документів.
147. Підготовка і проведення міжнародних переговорів.
148. Поняття «дипломатичний корпус» та його функції.
149. Дуайен, його статут та функції. Порядок акредитації дипломатів та їх родин.
150. Міжнародна ввічливість – *comitas gentium*. Повага до державного прапора и державних символів країни перебування.
151. Міжнародна цивільна служб, її система та особливості.
152. Дипломатичні служби Великої Британії та Франції.
153. Дипломатичні служби Німеччини, Італії, Іспанії.
154. Дипломатична служба Ватикану.
155. Нова Європейська дипломатична служба (European External Action Service (EEAS) та її характеристика.
156. Дипломатичні служби США та Канади.
157. Дипломатичні служби країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про дипломатичну службу» // Відомості Верховної Ради України, 2018, № 26, ст.219) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19>
2. Балабанов К. В., Трофименко М. В. Дипломатична та консульська служба. Підручник для вузів. Донецьк, 2012. 437 с.
3. Баранцев П. П. Міста України в контексті процесу глобалізації / П. П. Баранцев. Київ : ТОВ"Номуро", 2012 . 101 с.
4. Брусиловська О. І. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н. е. – сер. XVII ст. н. е.): навч.-метод. посіб. / О. І. Брусиловська , І. М. Коваль. Одеса: Одеськ. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2013. 188 с.
5. Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. / Т. Григор'єва. Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. 177 с.
6. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору : навч. посіб., 2012. 228 с. 2.
7. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу / А. Л. Зінченко. К.: Проза, 2005. 560 с.
8. Зимогляд В. Я. Регіон у системі міжнародних відносин / В. Я. Зимогляд // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» 2014. № 4 (23).
9. Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.
10. Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 632 с.
11. Ігнат'єв П.М. Країни Азії: особливості культури та побуту. Чернівці, 2011. 286 с.
12. Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія / за ред. канд. іст. наук, доц. А.Г. Бульвінського. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». 2020. 560 с.
13. Історичні передумови становлення зовнішньополітичної орієнтації країн пострадянського простору: зб. наук. праць / за заг. ред. канд. іст. наук, доц. А.Г. Бульвінського. К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. 176 с.
14. Історія дипломатичних відносин у XX сторіччі / М. Й. Марущак. Вінниця : Нова Кн., 2008. 365 с.
15. Історія європейської інтеграції: фази, результати, досягнення. Політичні виклики для ЄС : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. А. Мандрагелі, Л. А. Шереметьєвої ; уклад.: К. К. Баранцева, О. І. Пошедін, Л. А. Шереметьєва ; пер. Л. А. Шереметьєвої. К. : НАДУ, 2016. 116 с.
16. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку XX ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с. 8.

17. Історія міжнародних відносин (1914—2015): навч. посіб. для студентів ВНЗ, викл. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Л. С. Матлай ; Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2016. 140 с.
18. Країни пострадянського простору: виклики модернізації. Зб. наук праць. / за заг. ред. канд. іст. наук, доцента А. Г. Бульвінського / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2016. 306 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/Internet-5/Downloads/postrad2016_.pdf
19. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки: Навч. Посібн. Для вузів / Дорошко М.С., Кривонос Р.А., Крижанівський В.П., Сербіна Н.Ф. К.: Ніка Центр, 2009. 310 с.
20. Країнознавство: Підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. В.П. Крижанівський, М.С.Дорошко, В.І.Головченко та ін.; за ред. М.С. Дорошка. К.: «Знання», 2012. 439 с.
21. Кучик О. С. Зовнішня політика України: навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.
22. Лиман С. І. Історія міжнародних відносин : навчально-методичний комплекс дисципліни для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії» / Лиман С. І. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 52 с.
23. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Країнознавство: навч. посібн. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 264 с.
24. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Занько Ю.С., Ганич Н.М. Країнознавство: теорія та практика: Підр.- К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
25. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970 – 2000 рр.) / В.С. Бруз, В.М.Матвієнко та ін. Київ: "Либідь", 2000. 621 с.
26. Міжнародні відносини та світова політика : Навчально-методичний комплекс дисципліни для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» спеціалізації «Міжнародні відносини та регіональні студії» / «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»; укладачі: Лиман С. І., Шамраєва В. М. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 47 с.
27. Муковський І.Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: навчальний посібник / І.Т.Муковський, А.Г. Міщенко, М.М. Шевченко. К.: Кондор, 2012. 224 с.
28. Онацький М. Ю. Родоплемінні інститути як фактор суспільно-політичного розвитку Казахстану / М. Ю. Онацький // Humanities and Social Sciences. Science and education a new dimension 2016. IV. (16). – Issue 95. С. 7–14. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/hum_soc_iv_16_95.pdf
29. Онацький М. Ю. Соціально-економічні перетворення в Естонії в пострадянський період: досвід модернізаційних змін // Бізнес Інформ. 2020. № 12. С. 72–81. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-72_81.pdf

30. Онацький М.Ю. Республіка Таджикистан у системі міжрегіонального співробітництва на початку XXI ст. // Бізнес Інформ. 2019. № 5. С. 43–49. URL: http://www.businessinform.net/export_pdf/business-inform-2019-5_0-pages-43_49.pdf
31. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав. Post soveticum К.: Знання, 2010. 488 с.
32. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу – 2-е вид., доп. і переробл. /Т.В.Орлова. К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 944 с. URL: <http://ivinas.gov.ua/uk/publikatsiji/suchasna-politychna-istoriia-krain-svitu-2e-vyd-dop-ipererobl-tvorlova-k-nizhyn-vydavets-pp-lysenko-mm-2017-944-s.html>
33. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору : монографія / за редакцією кандидата історичних наук, доцента А.Г. Бульвінського, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. 288 с.
34. Панов А. Дипломатична і консульська служба. Підручник. Ужгород: РА «Шарк-аутдор», 2015. – 112 с. Електронна версія підручника: <http://www.alenpanov.org.ua/filelib/sou/201706161252530653.pdf>
35. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії та Африки (XVI-початок X століття). Київ: Академія, 2012.
36. Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. / С. В. Пронь. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. 140 с.
37. Регіоназнавство /Заг. ред. акад. НАН України Л.В Губерського, В.А. Смолія К.: Київ ун-т., 2014. 642 с.
38. Сідоров М. В., Юрченко О. Є., Юрченко С. О. Україна на світовому ринку туристичних послуг: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 256 с.
39. Станчев М. Г. Основи дипломатії. Навчально-методичний посібник. Харків, 2015. 55с. Електронний ресурс: http://karazinbook.univer.kharkov.ua/sites/default/files/stanchev_2_dipl7.pdf
40. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. К.: Вадекс, 2019. 442 с.
41. Тимошенко Н.Л. Ділова культура дипломата: навч. посіб. / Н. Л. Тимошенко. К.: Знання, 2014. 199 с.
42. Федчишин С. А. Дипломатичне представництво України за кордоном: сучасні проблеми організації та правового забезпечення / С. А. Федчишин. Х. : ФІНН, 2011. 262 с.
43. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник / І. А. Хижняк. К.: Персонал, 2009. 224 с.
44. Юрченко С. О., Юрченко О. Є. Міжнародний туризм : навчальний посібник [для студентів спеціальностей «Туризмознавство», «Міжнародні економічні відносини. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 328 с.
45. Яценко Б.П. Країнознавство: основи теорії: Навчальний посібник/ Б.П. Яценко, В.К. Бабарицька. К.: Либідь, 2009. 312 с.

46. Bailly S. The Region : A basic Concept for understanding local Areas and Global Systems // Cybergegeo.-Article 42.- May 2007 [Електронний ресурс]. Режим доступу: : <http://www.cybergegeo.eu/index333.html> 10. Keating M. Regions and Regionalism in Europe / M. Keating. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004. 692 p.
47. Laursen F. Chapter 1. Regional Integration: Some Introductory Reflections // Comparative Regional Integration. Europe and Beyond / F. Laursen. Farnham: Ashgate Publishing Limited, 2010. 282 p. 26.
48. Schultz M. Regionalization in a Globalizing World. A Comparative Perspective on Forms, Actors and Processes / M Schultz, F., Soderbaum, J. Ojendal. L. N. Y.: Zed Books, 2001. P. 250–266.
49. Slocum N. Identity and Regional Integration II Global Politics of Regionalism. Theory and Practice. Ed. by M. Farrell et. oth. / N. Slocum, L. Van Langqrihove. London.: Pluto Press, 2005. P. 137–154.
50. The British political class [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.economist.com/britain/2017/06/10/the-british-politicalclass-is-not-up-to-thejob> 15. Vayrynen R. Regionalism: Old and New // R. Vayrynen / International Studies Review. 2003. Mar. Vol. 5. No. 1. P. 25–51

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернет

1. Сайт Дипломатичної академії МЗС України www.dipacadem.kiev.ua
2. Foreign Policy <http://www.foreignpolicy.com/>
3. http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm – офіційний сайт Представництва Європейської Комісії в Україні.
4. http://pidruchniki.ws/14051003/etika_ta_estetika/diplomatiya_krayin_latins_koyi_ameriki
5. http://pidruchniki.ws/15970122/etika_ta_estetika/diplomati_diplomatichniy_korpus
6. <http://www.nbuv.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
7. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvdau/index.htm
8. The Economist <http://www.economist.com/>
9. The Governance World Watch <http://www.unpan.org/>
10. World Citizen Web <http://www.worldcitizen.org/>
11. World Politics http://www.muse.jhr.edu/journals/world_politics/
12. www.mfa.gov.ua – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України
13. www.ukraine-eu.mfa.gov.ua — сайт співпраці України та ЄС
14. www.un.org – офіційний сайт Організації об'єднаних націй (ООН)
15. Сайт Ради Європи <http://www.coe.int/>

16. Сайт International Studies Association (ISA) <http://www.isanet.org/>
17. Сайт Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН):
<http://www.asean.or.id/>
18. Сайт Європейського Союзу (ЄС) <http://europa/index.htm/>
19. Сайт журналу «Зовнішні справи» www.uaforeignaffairs.com
20. Сайт Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка www.iir.kiev.ua
21. Сайт Міністерства закордонних справ України www.mfa.gov.ua
22. Сайт Організації Північноатлантичного договору (НАТО)
<http://www.nato.int/>
23. Сайт Організації об'єднаних націй (ООН) <http://www.un.org/>
24. Сайт Центру інформації та документації НАТО в Україні www.nato.int
25. Щорічник ОБСЄ. Щорічник з питань організації та співробітництва в Європі. <https://ifsh.de/en/publications/osce-yearbook>